

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030508 «Фінанси та кредит»
за спеціалізацією «Банківська справа»
на тему:
«ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЇ НА КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ»**

Виконав: студент 4 курсу, групи 1

Факультету фінансів та банківської справи

ХОДОРОЗЯ Є.О.

Керівник: к.е.н., доцент

СЕРГЄЄВА О.С.

ОДЕСА - 2019 року

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах проблема регулювання інфляції посідає провідне місце у теорії та практиці реалізації стратегії вітчизняної грошово-кредитної політики, оскільки показники, соціально-економічні наслідки інфляції відіграють значну роль в оцінці економічного стану держави.

Особливої уваги заслуговують питання, які пов'язані з дослідженням впливу інфляції на кредитні операції банків, а також урахування інфляції при ціноутворенні банківських продуктів та послуг.

Даній темі приділяють значну увагу науковці і практики банківської галузі. Великий внесок у дослідженні визначення інфляції та її впливу на кредитні операції банків виступили наступні вітчизняні науковці: В.Д. Базилевич, М.І. Савлук, О.І. Лаврушин, Л.Н. Красавіна, Л.С. Тарасевич, В.М. Гальперин, В.Т. Коротков, А.С. Гальчинський, М.І. Зверяков, Л.В. Кузнецова, В.В. Коваленко, Л.В. Жердецька. Більшість економічних праць зорієнтована на дослідженні загальних понять щодо інфляції, як економічного явища та наслідків її впливу на банківський сектор країни. Водночас подальшого детального аналізу потребує комплексне дослідження впливу інфляції на кредитні операції банків в сучасних умовах, взаємозв'язку інфляції та облікової ставки Центрального банку з метою виявлення найбільш суттєвих проблем і визначення конкретних напрямів та пропозицій щодо ефективного грошово-кредитного регулювання для досягнення сприятливої мінімізації рівня показника інфляції та її негативних наслідків, стабілізації функціонування банківської системи та розвитку національної економіки.

Метою дослідження є дослідження теоретичних та методичних положень впливу інфляції на кредитну діяльність банків та розробка практичних рекомендацій щодо мінімізації її впливу на прибуток банків.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення в роботі таких **завдань**:

- розглянути теоретичні аспекти сутності інфляції та її впливу на кредитні операції банків, урахування інфляції на етапі ціноутворення банківських продуктів та послуг;
- визначити нормативно-правову базу, яка регламентує регулювання цінової пропозиції на кредитні продукти з урахуванням інфляції;
- провести оцінку кредитної діяльності банків України в умовах впливу інфляції, а також визначити взаємозв'язок між рівнем інфляції, облікової ставки НБУ та процентної ставки за кредитними операціями в Україні;
- оцінити діяльність ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» на ринку кредитних операцій з урахуванням інфляції на прикладі однієї з кредитних програм ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»;
- дослідити вплив інфляції на фінансові результати ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»;

- проаналізувати вплив інфляції на кредитні операції банків в міжнародному просторі, а також дефляцію, як макроекономічне явище протилежне інфляції, передумови та наслідки впровадження нульових і від'ємних облікових ставок;

- надати рекомендації щодо досягнення сприятливої мінімізації рівня показника інфляції та регулювання інфляційного впливу на кредитні операції банків України.

Об'єктом дослідження є інфляція, як економічне явище та її вплив на кредитні операції банків України.

Предметом дослідження є теоретично-методичні засади та практичні аспекти щодо оцінки діяльності банківської системи України на ринку кредитних операцій з урахуванням інфляції.

Інформаційною базою дослідження виступають закони України, інші нормативно-правові акти центральних органів влади, зокрема, положення та інструкції НБУ, монографічні дослідження та наукові публікації економістів. Джерела інформації для аналітичних розрахунків обмежуються офіційними даними НБУ та інформацією, котра розміщена на офіційних сайтах зазначених установ.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (54 найменування) і додатків. Загальний обсяг роботи становить 102 сторінки. Основний зміст викладено на 70 сторінках. Робота містить 4 таблиці, 29 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні аспекти прояву інфляції та її впливу на кредитні операції банків**» було досліджено, що починаючи з давніх часів, термін «інфляція» взагалі не згадувався, оскільки існували дійсні гроші. І коли в обіг увійшли знаки вартості у вигляді банкнот, К. Маркс вперше заговорив про таке економічне явище, як інфляція.

Термін «інфляція» походить від латинського слова *inflatio*, що в перекладі означає «здуття, набухання, роздування». Більшість сучасних українських авторів, які займалися дослідженням інфляції, визначають інфляцію як процес зниження купівельної спроможності грошей, яке супроводжується ростом цін. Варто ще уточнити, що інфляція є складним, багатофакторним феноменом, в якому тісно переплітаються і переломлюються економічні, політичні, соціальні елементи, виражається у дисбалансі між попитом і пропозицією грошей. На нашу думку інфляція – це економічне явище, яке проявляється зростанням загального рівня цін та зниженням купівельної спроможності грошей. Тобто інфляція породжує зниження якості грошових коштів, з якими працюють банківські установи.

Визначено, що інфляція має досить значний вплив на діяльність банків, у т.ч. на кредитні операції банків. Такий вплив здійснюється через облікову

ставку, яка є своєрідним базовим орієнтиром для становлення відсоткових ставок за кредитами та депозитами комерційними банками. Тобто інфляція є макроекономічним чинником розробки та реалізації цінової політики банку, у той час як якість цінової політики банку впливає на фінансовий результат (кінцевий результат банківської діяльності, виражений у вигляді прибутку або збитку та визначається шляхом співставлення витрат з отриманими доходами).

Досліджено формулу Фішера (ефект Фішера), за допомогою якої можна визначити величину, яку необхідно додати до реальної ставки доходності для компенсації інфляційних втрат. Ця величина називається інфляційною премією. До того ж, визначено методи встановлення процентних ставок для інвестиційних вкладень з урахуванням інфляції.

Зазначено, що діяльність українських банків регламентується нормативно-законодавчою базою України, а саме Конституцією України (від 28.06.1996 № 254к/96-ВР), Законом України «Про Національний банк України» (від 20.05.1999 № 679-XIV), Законом України «Про банки та банківську діяльність» (від 07.12.2000 № 2121-III), Основними засадами ГКП України (однією з функцій є досягнення стабільних темпів інфляції, що вимірюються індексом споживчих цін), депозитною та кредитною політикою банків, Постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні».

У другому розділі **«Оцінка кредитної діяльності банків України в умовах впливу інфляції»** досліджено, що галопуюча (прискорена) інфляція в Україні спостерігалась у 2000 р. (28,20%) та 2008 р. (25,23%), характеризувалась стрибкоподібним зростанням цін, спадом виробництва разом зі скороченням товарообігу внаслідок початку Світової кризи у 2008 році. Хоча у 2013 році рівень інфляції досягнув від'ємного значення (-0,24%), проте вже у наступному 2014 році стрибнув до відмітки 12,07% (внаслідок політичного фактору, а саме початок бойових дій на Сході України, а також впровадження багатьох банківських реформ), потім у 2015 р. – 48,70% і на сьогоднішній день останнє зареєстроване значення, яке ми маємо складає 9,78% у 2018 р. Слід зазначити, що з 2016 по 2018 рр. спостерігається більш-менш стабільний рівень інфляції (13,91%, 14,44%, 9,78% відповідно).

Визначено, що за аналізований період 1996-2018 рр. найвищого значення облікова ставка НБУ досягла у 1998 році і склала на кінець року 60,00%, найменше значення було зафіксовано на кінець року 2013 року (6,50%). На сьогоднішній день останнє зареєстроване значення складає 18,00% станом на кінець 2018 року.

Доведено, що інфляція, як економічне явище та облікова ставка, як один з монетарних інструментів центрального банку взаємопов'язані між собою. Таким чином, для того, щоб кредитування та інвестування у реальний бізнес було вигіднішим, ніж зберігання капіталу на банківських вкладах, центральні банки прагнуть встановлювати облікову ставку нижчою за рівень інфляції. Проте на прикладі України такого правила не завжди

притримуються. Однак, підвищення рівня інфляції відбувається водночас з підвищенням значення облікової ставки НБУ і навпаки.

На основі проведених досліджень була визначена така загальна тенденція: чим вищий рівень інфляції, тим вища облікова ставка ЦБ, тим вища буде процентна ставка за кредитними операціями і тим дорожче обійдеться позичка для клієнтів банку. І навпаки: чим нижча інфляція, тим дешевша буде позичка для населення.

Визначено, що інфляція має вплив на обсяги кредитування банків. У 2009 році, порівняно з 2008 роком, обсяги кредитування зменшились на 15520,19 млн. грн або на 2,09%, причиною тому став початок Світової кризи у 2008 році. Найбільший стрибок обсягів кредитування спостерігався в період 2012-2014 рр. (обсяги кредитування відповідно склали: у 2012 році – 694381,05 млн. грн.; у 2013 році – 799227,95 млн. грн.; у 2014 році – 873610,84 млн. грн.). Тобто за 2 роки обсяги кредитування зросли на 179229,79 млн. грн. або на 25,81%. У цей час був зафіксований досить низький рівень інфляції (у 2012 році – всього 0,57%, а у 2013 році – взагалі рівень інфляції досягнув від’ємного значення і в цьому році дефляція склала (-0,24%), у 2014 році – 12,07%). За весь аналізований період 2008-2018 рр. найбільші обсяги кредитування були зафіксовані у 2014 році (873610,84 млн. грн.). Проте для України 2014 рік відзначився таким політичним фактором, як початок бойових дій на Сході України, який мав та має цілу низку негативних наслідків, серед яких стрімке зменшення обсягів кредитування та загальний спад в банківському секторі. Таким чином, за період 2014-2016 рр. спостерігався найбільший спад обсягів кредитування банків України (зменшення на 307099,22 млн. грн. або на 35,15%).

Також проаналізовані наслідки банківської реформи щодо скорочення кількості функціонуючих банків України, що призвели до різкого скорочення обсягів кредитування банків в Україні.

Проте на сьогоднішній день банківська система України вийшла на досить сприятливі результати: за останні два роки (2017 та 2018 рр.) обсяги кредитування склали 561131,97 млн. грн. та 578651,32 млн. грн. відповідно, що показує позитивну тенденцію до зростання. Рівень інфляції у цей період також має позитивну тенденцію до зменшення: 2017 рік – 14,44%, 2018 рік – 9,78%.

За останніми даними 2018 рік став роком рекордних показників в сфері фінансово-банківської діяльності. Згідно статистичних даних приведених на офіційному сайті НБУ, прибуток банківської системи за 2018 рік сягнув історичного максимуму: платоспроможні банки отримали 21,7 млрд. грн. чистого прибутку.

З’ясовано на прикладі однієї з кредитних програм ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» як саме діє ефект Фішера, як впливає інфляція на кредитну операцію банку та якою повинна бути реальна процентна ставка з урахуванням інфляції. Таким чином, певні підрахунки дали змогу встановити, що втрати банку від інфляції з однієї конкретної кредитної операції складають 113140,83 грн. Щоб реальна прибутковість даної

кредитної операції становила 27% річних, варто використовувати ставку відсотків, розраховану на основі відомого ефекту Фішера, розмірі 39,42 %. Реальна процентна ставка при рівня інфляції 9,78% складає 15,69%. Отже, ця кредитна операція приносить прибуток у розмірі 15,69%.

Досліджено, що з підвищенням рівня інфляції чистий процентний дохід комерційного банку зменшується. І навпаки: зі зменшенням рівня інфляції чистий процентний дохід комерційного банку збільшується. Оскільки підвищення рівня інфляції призводить до підвищення облікової ставки НБУ та процентних ставок за кредитними операціями комерційних банків, це, в свою чергу, гальмує юридичних та фізичних осіб брати позички, таким чином обсяги кредитування зменшуються, процентні доходи відносно процентних витрат зменшуються, тому чистий процентний дохід також має тенденцію до зменшення.

Також підтверджується той факт, що підвищення рівня інфляції провокує зменшення фінансових результатів комерційного банку, а зменшення рівня інфляції навпаки – збільшення. Оскільки станом на 01.01.2016 року був зареєстрований найбільший збиток ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» у розмірі 1439,16 млн. грн. за останні п'ять років, коли рівень інфляції підскочив до рекордно високих 48,70% за аналізований період. І найбільший прибуток був зафіксований на початок 2019 року, коли рівень інфляції був рекордно низьким (9,78%) за останні п'ять років. Тобто станом на 01.01.2019 року ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» отримав прибуток у розмірі 5087,93 млн. грн., що складає 23,43% питомої ваги у складі фінансових результатів БСУ.

У третьому розділі **«Антиінфляційна політика та напрями регулювання інфляційних наслідків у кредитних операціях банків»** проаналізовано, вплив інфляції на кредитні операції банків в міжнародному просторі, а також міжнародний досвід стримування темпів інфляції.

Визначено, що проблема інфляції займає важливе місце в економічній науці, оскільки її показники та соціально-економічні наслідки грають серйозну роль в оцінці економічної безпеки будь-якої країни, а також всесвітнього господарства.

Інфляція в країнах світу проявляє себе по-різному. Тому для визначення її значення був розроблений, так званий, індекс споживчих цін (ІСЦ): він вимірює середню ціну товарів і послуг, тим самим роблячи можливим обчислення рівень інфляції в усьому світі.

Досліджено, що рівень інфляції в Україні значно відрізняється високими значеннями від рівня інфляції в інших країнах світу, запропонованих до аналізу (США, Японія, Швейцарія, Країни ЄС, Єврозона). Проте якщо в Україні та інших країнах розробляють стратегію щодо стримування інфляції, то в Японії вимушені активно боротися з дефляцією.

Поняття «дефляція» (від латинського слова «deflation») дослівно перекладається як «здування». Це процес, який представляє собою протилежну сторону інфляції, проявляється у підвищенні реальної вартості грошей і зниженні цін на товари. У порівнянні з високою інфляцією,

дефляційний процес вважається більш небезпечною загрозою для ринкової економіки, оскільки породжує зростання рівня безробіття, зниження доходів виробників та високий ризик обвалу бізнесу. Дефляція приводить країну до економічної рецесії. Дефляція в Японії була зафіксована щорічно з 2009-2012 рр. (-1,35%, -0,72%, -0,27%, -0,05% відповідно) та у 2016 році (-0,12%). Наразі у 2018 році рівень інфляції досяг позитивного значення, а саме 0,30%.

На сьогоднішній час в Японії поставлена мета по рівню інфляції – збільшити його до 2%, щомісячні вливання в економіку довести до 150 мільярдів доларів.

А ось рівень інфляції в США за аналізований період загалом знизився від 3,84% до 1,91%. Такий рівень інфляції вважається оптимальним для здорового функціонування економіки та стимулювання її росту. Оскільки при стабільній невеликій інфляції економіка зростає, як і доходи кожної окремої людини. Невелика стабільна інфляція – один із драйверів зростання економіки.

Як правило, центральні банки прагнуть встановлювати облікову ставку нижчою за рівень інфляції для того, щоб кредитування та інвестування у реальний бізнес було вигіднішим, ніж зберігання капіталу на банківських вкладах. ЦБ США встановлює свою облікову ставку нижчою за рівень інфляції, на відміну від України. Оскільки Україна має досить нестабільну економіку, обумовлену великими розбіжностями у значеннях інфляції та облікової ставки.

Досить цікавим та нестандартним є те, що деякі країни використовують нульові або від'ємні значення облікової ставки. Досить часто центральний банк застосовує від'ємну облікову ставку саме тих країн, де спостерігається дефляція. Яскравими прикладами є такі країни, як Японія та Швейцарія. ЦБ Японії почав застосовувати від'ємну облікову ставку з 2016 року, а ЦБ Швейцарії – з 2014 року, як наслідок дефляції, зафіксованої у попередніх роках. У таких випадках основною ціллю такого шагу є стимулювання інфляції та економічного росту і запобігання економічної рецесії, яке породжується дефляцією.

Надані пропозиції щодо регулювання інфляційного впливу на кредитні операції банків.

З 2015 року Україна обрала такий метод стримування інфляції, як інфляційне таргетування. Таргетування інфляції, тобто монетарний режим, який передбачає відповідальність центрального банку за дотримання проголошеного значення офіційного показника інфляції (таргету) протягом визначеного періоду часу. Таким чином, Національний Банк України та уряд повинні визначити сприятливий рівень інфляції на рік і за рахунок монетарних та фіскальних механізмів підтримувати показник на заявленому рівні. І якщо протягом 2-3 років підтримується заявлений рівень зростання цін, то інфляційні очікування населення, безперечно, знижуються.

Стійка тенденція до уповільнення інфляції дала змогу НБУ розпочати цикл зниження облікової ставки. За останніми даними НБУ знизив облікову ставку до 17,5% річних з 26 квітня 2019 року.

В НБУ запевняють, що наступні кроки будуть залежати від реалізації інфляційних ризиків та поліпшення інфляційних очікувань. Водночас зберігатимуться жорсткі монетарні умови, необхідні для сповільнення інфляції до цілі в 5% у 2020 році. Така жорсткість буде поступово зменшуватися через послаблення інфляційного тиску. У базовому сценарії НБУ передбачається зниження облікової ставки в реальному вимірі до свого рівноважного рівня 3-4% у 2021 році.

До того ж, на нашу думку, підвищення рівня фінансової інклюзії працівників банківського сектору та населення дасть певні навички і знання обом сторонам щодо прорахунку інфляції, її впливу на кредитні операції та оцінки її подальших наслідків. Неодмінно кількість випадків неповернення позичок значно скоротиться. А Національному банку дасть змогу вдало та ефективно впроваджувати такий монетарний режим, як таргетування інфляції.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі на здобуття освітнього ступеня бакалавра наведено теоретичне узагальнення і вирішення завдань, які полягають у визначенні теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення регулювання інфляційного впливу на кредитні операції банків України.

За результатами виконаної кваліфікаційної роботи зроблено такі висновки:

1. На основі аналізу теоретичних напрацювань розглянуто сутність поняття «інфляція» та її вплив на кредитні операції банків, а також урахування інфляції на етапі ціноутворення банківських продуктів та послуг.

2. Визначено нормативно-правову базу, яка регламентує регулювання цінової пропозиції на кредитні продукти з урахуванням інфляції.

3. Проведено оцінку кредитної діяльності банків України в умовах впливу інфляції, а також визначено взаємозв'язок між рівнем інфляції, облікової ставки НБУ та процентної ставки за кредитними операціями в Україні. Таким чином, чим вищий рівень інфляції, тим вища облікова ставка ЦБ, тим вища буде процентна ставка за кредитними операціями і тим дорожче обійдеться позичка для клієнтів банку. І навпаки: чим нижча інфляція, тим дешевша буде позичка для населення. Дослідження дало змогу стверджувати, що з підвищенням рівня інфляції, зменшується попит на позички, тому обсяги кредитування зменшуються. І навпаки: зі зменшенням рівня інфляції, попит на позички збільшується, тому і обсяги кредитування теж зростають.

4. Надана оцінка діяльності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» на ринку кредитних операцій з урахуванням інфляції на прикладі однієї з кредитних програм ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». Банк проводить активну політику щодо розміщення ресурсів, оскільки частка кредитно-інвестиційного портфеля в чистих активах коливається на рівні 53-78% (менше 80%). Аналіз

динаміки кредитного портфелю дав змогу зробити висновок, що відбувається збільшення масштабів кредитної діяльності банку. З уповільненням інфляції обсяги кредитування ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» збільшуються. І навпаки: прискорення інфляції провокує гальмування кредитування. Можна зробити висновок, що ефективна діяльність ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» мінімізує свої втрати від інфляції на ринку кредитних операцій, встановлюючи приємні умови кредитування для обох сторін та досягаючи тої самої «золотої середини», тобто банк з кожної кредитної операції отримує прибуток у розмірі додатної реальної процентної ставки, а клієнт в свою чергу має змогу отримати позичку на найвигідніших та прозорих умовах. У ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» відсутні будь-які комісії за кредитом, проте максимальна номінальна ставка становить близько 39,96% річних, що є максимальною на ринку, також до неї обов'язково треба додати страховий тариф в розмірі 0,7% річних.

5. Досліджено вплив інфляції на фінансові результати ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». Станом на 01.01.2019 року ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» отримав прибуток у розмірі 5087,93 млн. грн., що є найбільшим за останні п'ять років і складає 23,43% питомої ваги у складі фінансових результатів БСУ.

6. Проаналізовано вплив інфляції на кредитні операції банків в міжнародному просторі, а також дефляцію, як макроекономічне явище протилежне інфляції, передумови та наслідки впровадження нульових і від'ємних облікових ставок. Дефляція приводить країну до економічної рецесії. При падінні цін населення тратить мало та відкладає гроші, потік капіталу скорочується, що в свою чергу перешкоджає кредитуванню, оскільки немає сенсу брати позику, тому що необхідно буде повертати гроші, які коштують дорожче, ніж гроші, отримані в борг. Найсерйозніша дефляція сучасності сталася у Японії. Досить цікавим та зрозумілим є той факт, що досить часто центральний банк застосовує від'ємну облікову ставку саме тих країн, де спостерігається дефляція. Центральні банки вводять від'ємні облікові ставки для того, щоб стимулювати розвиток бізнесу та економічного росту. На сьогоднішній день найбільші значення мають від'ємні облікові ставки у Швейцарії та Данії – там вони складають (-0,75%). У Швеції облікова ставка складає (-0,5%), а в Японії – (-0,1%). Про застосування від'ємного значення облікової ставки вже багато говорили, наприклад, в Ізраїлі, ближча за всіх до нуля з додатної сторони облікова ставка Чехії (0,05%).

7. Надано рекомендації щодо досягнення сприятливої мінімізації рівня показника інфляції та регулювання інфляційного впливу на кредитні операції банків України за допомогою впровадження такого монетарного режиму, як таргетування інфляції, а також поліпшення рівня фінансової інклюзії серед всіх учасників ринку: регуляторів та держави в цілому, провайдерів фінансових послуг і споживачів.